WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 3 września 2009 r.*

W sprawie C-489/07

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Amtsgericht Lahr (Niemcy) postanowieniem z dnia 26 października 2007 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 5 listopada 2007 r., w postępowaniu:

Pia Messner

przeciwko

Firma Stefan Krüger,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: P. Jann (sprawozdawca), prezes izby, M. Ilešič, A. Tizzano, E. Levits i J.J. Kasel, sędziowie,

* Język postępowania: niemiecki.

rzecznik generalny: V. Trstenjak,
sekretarz: K. Sztranc-Sławiczek, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 11 grudnia 2008 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu rządu niemieckiego przez M. Lummę oraz J. Kemper, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu belgijskiego przez L. Van den Broeck, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu hiszpańskiego przez J. Rodrígueza Cárcamę, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu austriackiego przez E. Riedla, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu portugalskiego przez L. Ineza Fernandesa oraz P. Contreiras, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez V. Kreuschitza, W. Wilsa oraz H. Krämera, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 18 lutego 2009 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 dyrektywy 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 maja 1997 r. w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość (Dz.U. L 144, s. 19).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu toczącego się pomiędzy konsumentką P. Messner a Firma Stefan Krüger (zwaną dalej „Stefan Krüger”), spółką prowadzącą sprzedaż wysyłkową za pośrednictwem internetu, w przedmiocie zwrotu kwoty 278 EUR po rozwiązaniu umowy zawartej na odległość.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

3 Motyw czternasty dyrektywy 97/7 przewiduje:

„Mając na uwadze, że konsument nie ma możliwości zobaczenia produktu w rzeczywistości ani upewnienia się co do charakteru usług przed zawarciem umowy; należy wprowadzić przepis nadający konsumentowi prawo odstąpienia od umowy, chyba że w niniejszej dyrektywie ustalono inaczej; aby prawo to nie miało jedynie formalnego charakteru, ewentualne koszty ponoszone przez konsumenta w przypadku wykonywania przez niego prawa odstąpienia od umowy muszą ograniczać się do bezpośrednich kosztów zwrotu towarów; prawo odstąpienia od umowy pozostaje bez uszczerbku dla praw konsumenta wynikających z przepisów krajowych, ze szczególnym uwzględnieniem przepisów dotyczących uszkodzonych produktów, niepełnowartościowych usług czy też produktów lub usług nieodpowiadających opisowi określonemu w ofercie; do państw członkowskich należy ustalenie pozostałych warunków lub ustaleń wynikających z wykonywania prawa do odstąpienia od umowy".

4 Artykuł 6 ust. 1 i 2 tej dyrektywy stanowi:

„Prawo odstąpienia od umowy

1. W przypadku każdej umowy na odległość konsument może, w terminie ustalonym na co najmniej siedem dni roboczych, odstąpić od niej bez żadnych sankcji i bez

konieczności podawania powodu. Konsument nie może ponosić z tytułu wykonywania swego prawa odstąpienia od umowy żadnych kosztów poza bezpośrednimi kosztami zwrotu towarów.

[…]

2. W przypadku gdy konsument wykonuje swoje prawo odstąpienia od umowy na mocy niniejszego artykułu, dostawca jest zobowiązany do zwrotu wpłaconych kwot bez dodatkowych kosztów. Konsument nie może ponosić z tytułu wykonywania swojego prawa odstąpienia od umowy żadnych opłat poza bezpośrednimi kosztami zwrotu towarów. Zwrot ten musi nastąpić niezwłocznie, jednakże najpóźniej w terminie 30 dni".

5 Artykuł 14 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Klauzula minimum

Aby zapewnić wyższy poziom ochrony konsumentów, państwa członkowskie mogą wprowadzić lub utrzymać w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą bardziej surowe przepisy zgodne z traktatem. […]".

Uregulowania krajowe

6 Paragraf 312d Bürgerliches Gesetzbuch (niemieckiego kodeksu cywilnego, zwanego dalej „BGB"), zatytułowany „Prawo odstąpienia i zwrotu w przypadku umów zawieranych na odległość", brzmi:

„(1) Konsumentowi, który zawarł umowę na odległość, przysługuje prawo odstąpienia zgodnie z § 355. W przypadku umów dotyczących dostawy towarów w miejsce prawa odstąpienia konsumentowi może zostać przyznane prawo do zwrotu zgodnie z § 356.

(2) Bieg terminu nie może rozpocząć się, inaczej niż na mocy § 355 ust. 2 zdanie pierwsze, przed wypełnieniem obowiązku poinformowania zgodnie z § 312c ust. 2, w przypadku dostawy towarów przed ich otrzymaniem przez odbiorcę, w przypadku wielokrotnej dostawy towarów tego samego rodzaju przed dniem otrzymania pierwszej dostawy częściowej, a w przypadku usług przed dniem zawarcia umowy".

7 Paragraf 355 BGB, zatytułowany „Prawo odstąpienia w przypadku umów konsumenckich", stanowi:

„(1) Jeśli ustawa przyznaje konsumentowi prawo odstąpienia zgodnie z tym przepisem, nie jest on już związany swoim oświadczeniem woli dotyczącym zawarcia tej umowy, jeśli odwołał je we właściwym terminie. Odwołanie nie musi podawać przyczyn. Należy je dokonać w formie pisemnej lub poprzez zwrot towaru sprzedawcy w terminie dwóch tygodni. Termin ten uważa się za zachowany, jeśli oświadczenie o rozwiązaniu umowy lub odesłanie towaru nastąpi we właściwym czasie.

(2) Termin biegnie od momentu, w którym konsumentowi zostaje przedstawiona w formie pisemnej wyraźna informacja o jego prawie odstąpienia, która odpowiednio do wymogów zastosowanego środka komunikacji wyraźnie wskazuje na przysługujące mu prawa oraz zawiera także nazwisko i adres osoby, wobec której należy dokonać oświadczenia o odstąpieniu, a także informacje o rozpoczęciu biegu terminu oraz uregulowaniu ust. 1 zdanie drugie. Jeśli informacja zostaje przekazana po zawarciu umowy, termin wynosi miesiąc, tytułem odstępstwa od ust. 1 zdanie drugie. Jeśli umowa ma być zawarta na piśmie, termin biegnie dopiero od momentu, w którym konsumentowi zostaje dostarczony egzemplarz umowy, pisemne zamówienie konsumenta albo odpis umowy albo zamówienia. Jeśli moment rozpoczęcia biegu terminu jest sporny, ciężar dowodu spoczywa na przedsiębiorcy.

(3) Prawo odstąpienia wygasa najpóźniej sześć miesięcy po zawarciu umowy. W przypadku dostawy towarów termin biegnie od dnia ich dostarczenia odbiorcy. Inaczej niż w zdaniu pierwszym, prawo odstąpienia nie wygasa, jeśli konsument nie został prawidłowo poinformowany o swoim prawie odstąpienia, zaś w przypadku umów zawieranych na odległość dotyczących usług finansowych nie wygasa także w sytuacji, gdy przedsiębiorca nie wypełnił prawidłowo swojego obowiązku poinformowania zgodnie z § 312c ust. 2 pkt 1”.

8 Paragraf 357 BGB, zatytułowany „Skutki prawne odstąpienia i zwrotu”, brzmi:

„(1) Do prawa odstąpienia i prawa zwrotu znajdują odpowiednio zastosowanie, w braku innych przepisów, przepisy dotyczące ustawowego odstąpienia. Paragraf 286 ust. 3 stosuje się odpowiednio do zobowiązania do zwrotu zapłaty zgodnie z tym przepisem; określony tam termin rozpoczyna bieg w momencie oświadczenia konsumenta o odstąpieniu albo zwrocie. Bieg terminu rozpoczyna się przy tym w odniesieniu do obowiązku zwrotu konsumenta w momencie złożenia tego oświadczenia, w odniesieniu do obowiązku zwrotu przedsiębiorcy w momencie jego otrzymania.

(3) Konsument, inaczej niż w § 346 ust. 2 zdanie pierwsze pkt 3, musi zapłacić odszkodowanie za pogorszenie się rzeczy wynikające z używania jej zgodnie z przeznaczeniem, jeśli został najpóźniej w momencie zawarcia umowy poinformowany w formie pisemnej o tym skutku prawnym oraz możliwości uniknięcia go. Nie dotyczy to sytuacji, gdy pogorszenie się rzeczy wynika wyłącznie z wypróbowania rzeczy. Paragraf 346 ust. 3 zdanie pierwsze pkt 3 nie znajduje zastosowania, jeśli konsument został prawidłowo poinformowany o swoim prawie odstąpienia albo w inny sposób powziął o nim wiadomość.

(4) Powyższe przepisy są wyczerpujące, jeśli chodzi o prawa stron".

9 Paragraf 346 ust. 1–3 BGB, zatytułowany „Skutki odstąpienia od umowy", ma następujące brzmienie:

„(1) Jeżeli stronie umowy przysługuje umowne lub ustawowe prawo odstąpienia od umowy, w razie wykonania tego prawa otrzymane świadczenia winny zostać zwrócone, a osiągnięte pożytki wydane.

(2) Dłużnik zobowiązany jest do zapłaty wynagrodzenia w miejsce dokonania zwrotu, jeżeli:

1. zwrot lub wydanie są wykluczone ze względu na charakter przedmiotu świadczenia;

2. zużył, zbył, obciążył, przetworzył lub przekształcił przedmiot świadczenia,

3. przedmiot świadczenia uległ pogorszeniu lub utracie; zużycie odpowiadające normalnemu korzystaniu nie jest jednak brane pod uwagę.

Jeśli umowa przewiduje świadczenie wzajemne, świadczenie to należy uwzględnić przy obliczaniu wynagrodzenia; jeżeli należy się wynagrodzenie z tytułu korzyści uzyskanych z pożyczki, można przedstawić dowód, że wartość tych korzyści jest niższa.

(3) Obowiązek zapłaty wynagrodzenia jest wyłączony:

1. jeśli wada uzasadniająca odstąpienie wystąpiła dopiero w trakcie przetwarzania lub przekształcania rzeczy,

2. w zakresie, w jakim wierzyciel jest odpowiedzialny za pogorszenie lub utratę, lub jeśli szkoda wystąpiłaby również u niego,

3. jeśli, w przypadku wykonania ustawowego prawa odstąpienia od umowy, pogorszenie lub utrata wystąpiły u osoby uprawnionej, mimo dołożenia przez nią staranności, jaką zwykle zachowuje w swych własnych sprawach.

Wszelkie dodatkowe wzbogacenie powinno zostać zwrócone".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

10 W dniu 2 grudnia 2005 r. P. Messner kupiła od Stefan Krüger, za pośrednictwem internetu, używany notebook za cenę 278 EUR.

11 W czasie gdy dokonywała się ta transakcja zakupu, Stefan Krüger umieścił w internecie ogólne warunki sprzedaży, w których można było przeczytać między innymi, że kupujący jest zobowiązany do odszkodowania za pogorszenie towaru spowodowane jego używaniem zgodnie z przeznaczeniem.

12 W sierpniu 2006 r. zepsuł się ekran komputera. P. Messner powiadomiła o tym spółkę Stefan Krüger w dniu 4 sierpnia 2006 r. Ta odmówiła dokonania nieodpłatnej naprawy usterki.

13 W dniu 7 listopada 2006 r. P. Messner oświadczyła, że wycofuje się z umowy sprzedaży i zaoferowała spółce Stefan Krüger zwrot notebooka w zamian za zwrot ceny kupna. Odstąpienia dokonano w terminie przewidzianym przez BGB, ponieważ P. Messner nie otrzymała przewidzianych przepisami tego kodeksu informacji mogących spowodować rozpoczęcie biegu terminu do odstąpienia od umowy.

14 P. Messner zażądała od spółki Stefan Krüger zwrotu kwoty 278 EUR przed Amtsgericht Lahr.

15 Stefan Krüger podważył to roszczenie, twierdząc, że P. Messner jest w każdym razie zobowiązana do zapłaty odszkodowania za używanie notebooka przez około osiem

miesięcy. Rynkowa cena trzymiesięcznego najmu porównywalnego notebooka wynosi 118,80 EUR, a zatem mające zostać zapłacone przez P. Messner odszkodowanie wynosiłoby 316,80 EUR za cały okres używania przez nią notebooka.

16 W tej sytuacji Amtsgericht Lahr postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy wykładni art. 6 ust. 2 dyrektywy 97/7 […] w związku z ust. 1 zdanie drugie tego samego artykułu należy dokonywać w ten sposób, że w sprzeczności z nim stoi przepis prawa krajowego, który w przypadku rozwiązania przez konsumenta umowy w wyznaczonym na to terminie uprawnia sprzedawcę do żądania odszkodowania za używanie dostarczonego produktu?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

17 Poprzez swoje pytanie sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy wykładni przepisów art. 6 ust. 1 zdanie drugie i ust. 2 dyrektywy 97/7 należy dokonywać w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie normie krajowej, która przewiduje możliwość żądania przez sprzedawcę odszkodowania od konsumenta za używanie produktu zakupionego w drodze umowy zawartej na odległość, w przypadku gdy ten ostatni w odpowiednim terminie skorzystał z prawa do odstąpienia.

18 Na podstawie art. 6 ust. 1 zdanie drugie i ust. 2 dyrektywy 97/7 konsument z tytułu wykonywania swego prawa odstąpienia od umowy nie może ponosić żadnych kosztów poza bezpośrednimi kosztami zwrotu towarów.

19 W tym względzie z motywu czternastego dyrektywy 97/7 wynika, że ten zakaz obciążania konsumenta kosztami innymi niż bezpośrednie koszty zwrotu towarów ma na celu zapewnienie, by gwarantowane przez tę dyrektywę prawo do odstąpienia „nie miało jedynie formalnego charakteru". Jeśli wiązałoby się ono dla konsumenta z negatywnymi skutkami finansowymi, to mogłoby to powstrzymywać go od skorzystania z tego prawa.

20 Ponadto z tego samego motywu wynika, że prawo do odstąpienia ma na celu ochronę konsumenta w szczególnej sytuacji sprzedaży wysyłkowej, w której „nie ma możliwości zobaczenia produktu w rzeczywistości ani upewnienia się co do charakteru usług przed zawarciem umowy". Poprzez prawo do odstąpienia zostaje zatem wyrównana niekorzyść wynikająca dla konsumenta z umowy zawieranej na odległość, ponieważ przysługuje mu właściwy termin do zastanowienia się, podczas którego może obejrzeć i wypróbować zakupiony produkt.

21 To właśnie w świetle tych celów należy dokonywać wykładni zakazu, o którym mowa w art. 6 ust. 1 zdanie drugie i ust. 2 dyrektywy 97/7.

22 W tym względzie należy stwierdzić, że generalne ustanowienie odszkodowania za używanie produktu zakupionego w drodze umowy zawartej na odległość jest niezgodne z tymi celami.

23 Tak jak podkreśliła bowiem rzecznik generalny w pkt 74 swojej opinii, w przypadku gdy konsument musiałby zapłacić takie odszkodowanie jedynie z tego względu, że miał możliwość korzystania z rzeczy zakupionej w drodze umowy zawartej na odległość w okresie, gdy znajdowała się ona w jego posiadaniu, to mógłby skorzystać z prawa do odstąpienia tylko w zamian za zapłatę odszkodowania. Taka konsekwencja stałaby w jasnej sprzeczności z brzmieniem i celem art. 6 ust. 1 zdanie drugie i ust. 2 dyrektywy 97/7 i uniemożliwiałaby konsumentowi w pełni swobodne i pozbawione presji korzystanie z terminu do zastanowienia się, który przysługuje mu na podstawie tej dyrektywy.

24 Podobnie funkcjonalność i skuteczność prawa do odstąpienia mogłaby zostać naruszona, gdyby konsument miał płacić odszkodowanie z uwagi na zwykłą okoliczność obejrzenia i wypróbowania rzeczy zakupionej w drodze umowy zawartej na odległość. Ponieważ prawo do odstąpienia ma właśnie na celu zaoferowanie konsumentowi tej możliwości, skorzystanie z niej nie może prowadzić do tego, by konsument mógł wykonywać to prawo wyłącznie pod warunkiem, że zapłaci odszkodowanie.

25 Jednakże, o ile dyrektywa 97/7 dotyczy ochrony konsumenta w szczególnej sytuacji umowy zawieranej na odległość, o tyle jej celem nie jest przyznanie mu praw wykraczających poza to, co jest konieczne do umożliwienia mu skutecznego wykonywania prawa do odstąpienia.

26 W rezultacie cel dyrektywy 97/7, a w szczególności zakaz wyrażony w art. 6 ust. 1 zdanie drugie i ust. 2, nie stoją zasadniczo na przeszkodzie temu, by na podstawie uregulowania państwa członkowskiego konsument był zobowiązany do zapłaty słusznego odszkodowania w przypadku, gdy używał rzeczy zakupionej w drodze umowy zawartej na odległość w sposób niezgodny z zasadami prawa cywilnego, takimi jak dobra wiara czy bezpodstawne wzbogacenie.

27 W tym względzie należy zauważyć, że z ostatniego zdania czternastego motywu dyrektywy 97/7 wynika, że do państw członkowskich należy ustalenie pozostałych warunków lub ustaleń wynikających z wykonywania prawa do odstąpienia od umowy. Niemniej jednak uprawnienie to powinno być wykonywane z poszanowaniem celu tej dyrektywy, a w szczególności nie może naruszać funkcjonalności i skuteczności prawa do odstąpienia. Tak byłoby na przykład w przypadku, gdyby wysokość odszkodowania okazała się nieproporcjonalna w stosunku do ceny zakupu spornej rzeczy, jak przywołano w poprzednim punkcie, lub gdyby na podstawie regulacji krajowej na konsumencie spoczywał ciężar dowodu, że nie używał rzeczy podczas okresu do odstąpienia w sposób wykraczający poza to, co było konieczne do umożliwienia mu skutecznego wykonywania prawa do odstąpienia.

28 To właśnie w świetle tych zasad sąd krajowy powinien rozpoznać daną zawisłą przed nim sprawę, uwzględniając słusznie wszelkie jej okoliczności, a w szczególności charakter spornego produktu oraz okres, pod koniec którego, ze względu na nieprzestrzeganie przez sprzedawcę obowiązku poinformowania, konsument skorzystał z prawa do odstąpienia.

29 Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe rozważania, na postawione pytanie trzeba odpowiedzieć, że wykładni przepisów art. 6 ust. 1 zdanie drugie i ust. 2 dyrektywy 97/7 należy dokonywać w ten sposób, że stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu przewidującemu generalną możliwość żądania przez sprzedawcę od konsumenta odszkodowania za używanie rzeczy zakupionej w drodze umowy zawartej na odległość, w przypadku gdy ten ostatni skorzystał ze swego prawa do odstąpienia w terminie. Jednakże te same przepisy nie stoją na przeszkodzie temu, by konsument był zobowiązany do zapłaty odszkodowania za używanie rzeczy, w przypadku gdy korzystał z rzeczy w sposób niezgodny z zasadami prawa cywilnego, takimi jak dobra wiara czy bezpodstawne wzbogacenie, pod warunkiem że nie narusza to celu tej dyrektywy, a w szczególności funkcjonalności i skuteczności prawa do odstąpienia, czego ustalenie jest zadaniem sądu krajowego.

W przedmiocie kosztów

30 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Wykładni przepisów art. 6 ust. 1 zdanie drugie i ust. 2 dyrektywy 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 maja 1997 r. w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość należy dokonywać w ten sposób, że stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu przewidującemu generalną możliwość żądania przez sprzedawcę od konsumenta odszkodowania za używanie rzeczy zakupionej w drodze umowy zawartej na odległość, w przypadku gdy ten ostatni skorzystał ze swego prawa do odstąpienia w terminie.

Jednakże te same przepisy nie stoją na przeszkodzie temu, by konsument był zobowiązany do zapłaty odszkodowania za używanie rzeczy, w przypadku gdy korzystał z rzeczy w sposób niezgodny z zasadami prawa cywilnego, takimi jak dobra wiara czy bezpodstawne wzbogacenie, pod warunkiem że nie narusza to celu tej dyrektywy, a w szczególności funkcjonalności i skuteczności prawa do odstąpienia, czego ustalenie jest zadaniem sądu krajowego.

Podpisy